

1. Oh, statisztika...

Olvasom laptársunkban a hazai számítástechnika milyenségéről szóló téziseket, azután olvasom a nem sokkal későbbi másik számban az arra reagáló cikket. Egyikben is ugyanazokat a számadatokat elemzi a szerző meg a másikban is. S íme, mint kis naiva el kell csodálkoznom, hogy ma, a számítógépek korában mi, emberek mennyire vagyunk képesek humanizálni a számokat. Mert ugye a szegény gépnek egy egyes az egyes, a nulla meg nulla, önálló jelentéssel ugyan nem bír önmagában egyik sem, de megfelelő ritmusban egymás után pakolva őket, akár-milyen bonyolult művelet sor elvégzésére is alkalmassá tehetjük a gépet. S neki az egyes mindig egyes, a nulla mindig nulla marad. De mi? Mi emberek másként vagyunk ezzel. Megírja például Tömpe Zoltán tézisében, hogy mindössze 7-8 millió dollárt képvisel a magyar szoftverexport, s ez bizony kevesebb a hazai libatollexportnál is. Azt ugyan ebből valóban nem tudjuk meg, hogy sok ez vagy kevés, hiszen előfordulhatna az is, hogy mondjuk a libatollexportról kiderül, hogy a vezető magyar exporttermékek közé tartozik. Persze ez nem derül ki, így hát elhisszük a szerzőnek, hogy ez az összetételis kellően degradáló a magyar szoftverexportra nézve. Így azután csodálkozva bólogatunk a tézisekre, s azt mondjuk, hát igen, már megint egy legendával kevesebb... De! De jön azután a másik szerző, s nem is titkoltan közli velünk, hogy most ugyanezeket a számokat más megvilágításba helyezi. S leírja, hogy az az összeg nem is olyan kicsi, ha belegondolunk, hogy „az alig öt éve indult szoftverexportunk évi növekedése egy addig számunkra ismeretlen (fejlett tőkés) piacon 30-40 százalék, és máris 7-8 millió dollárt termel ki évente”. Érdekes – mondja az ember –, mintha neki is igaza lenne. De hogy van az, hogy ennyiféle igazság létezik? Úgy van az kérem, mondhatja erre, aki nemcsak a számítástechnikához, nemcsak a matematikához ért, hanem a statisztikához is, hogy a számok, különösen

pedig a statisztikai adatoknak hívott számok nagyon humanizálhatók. Magyarázhatók erről is, meg arról is. No, kedves olvasó minderre csak azért érdemes fölfigyelni, mert ebből kiderülhet immár sokadszor és kézzelfoghatóan, hogyha statisztikai adatokat olvas valahol, valamelyik lapban, s hozzá megjegyzést, kommentárt fűz újságíró vagy szakember, a leggyorsabb, ha nem veszi túlságosan komolyan. Vagy ha mégis, hát tudja, hogy mindannak amit most elhitt, az ellenkezője is igaz lehet.

2.

A második történet háztáji. Egy lapszámról szól, de nem akármilyen számról: **Elkészült a SZUPER BIT-LET!** Képzeli el, hogy több mint egyévi „tipródás” után eljutott a dolog odáig, hogy most, amikor e sorokat leírom – március 31-én – azt remélhetem, hogy mire Önök olvassák ezt az irományt – talán már meg is vehették az újságosnál! Hát nem fantasztikus? Képzeli el, hogy milyen szuper lehet az a szuper a maga 116 oldalnyi terjedelmével, a vállalatok vállaltójával, a programok, ötletek garmadájjával! Szuper a címlap, szuper fotóanyag, s szuper benne még a szuper is. Ja, hogy Önöket még egy bizonyos szám érdekelné? Hát nem olcsó. Tetszenek tudni a több mint 100 fotó, meg a színes borító, meg a 14 hónapnyi munka – mindez 65 forint. Azért nagyon bízunk benne, hogy nem magunknak csináltuk, s hogy megbocsátják nekünk azt is, hogy a benne lévő szuper cikkek elsősorban a BIT-LET első 12 számából vannak. Érdeklődőnek már most megígérjük, hogy elkészítjük a második Szupert is. De megígérjük azt is, hogy fölőleslegesen nem izgatjuk majd a kedélyeket, tehát legközelebb akkor adunk híradást róla, ha meg tudjuk mondani azt is, hogy mikorra készül el! S úgy gondoljuk, ha ezt az ígéretünket sikerül betartani, az lesz ám a nagy szám!

Angyalosi László

BELÜLRŐL

- 26 **Híroldal** – amelynek új rovatában megtekinthetik a szuper Szuper címlapját
- 28 **Primo-rajsz** – aki nem tudja, hogy mi az a fraktál, most megtudhatja – s elcsodálkozhat a Primo-rajszok nagyszerűségén
- 30 **C 16 oldal** – amelyben Hasznos apróságokat közöl egyik szerzőnk, míg a másik elmondja, hogy mitől lesz olykor mákos a képernyő!
- 32 **Lopás-e a szoftverlopás?** – teszi fel a kérdést hozzászólásában egyik olvasónk. S a téma folytatódik!
- 33 **Vallató hozzászólás** – C 16 hívók, vagy C 16 hívtelenek gyakran összezsapnak mostanában. Itt egy levél, amelynek írója nincs a padlón a C 16-ostól
- 34 **Programajánlat** – HT 1080Z kétbetűs utasításnevek – egy érdekes gépi kódú program – mert úgy gondoljuk, a HT azért még él!
- 37 **Könyvmoly** – itt van legújabb rovatunk – amelyben könyvekről igyekszünk tájékoztatni Önöket...
- 38 **Posta** – amelyben egy olvasó közli velünk s az olvasókkal, hogy hogy lehet C 64-gyel C 16 listát printelni.
- 38 **Program cserebere**
- 39 **Nyerő-e a gépnyerő?** – megkérdeztük az olvasókat, hogy miért lett csőd egyik-másik pályázatunk. Törzsolvassónk válaszolt
- 40 **C 16-nyerő** – vásári – már nem a színvonal, hanem a pályázat maga, hiszen a BNV-n fejeződik be.

HÍRLEK

Ruhagyár

A Debreceni Ruhagyárban számítógép üzembe helyezésével korszerűsítették a gyártás-előkészítést. A CAMSCO 5000 típusú számítógép egyszerre mintegy kétezer ruhamodell negyvenezer adatát képes tárolni, és ha kell néhány perc alatt a szakemberek rendelkezésére bocsájtani. A rendszer olyan nagyméretű rajzolóberendezést is magában foglal, amelyen percek alatt elkészülhetnek a modellek méretarányos sablonjai is.

Köthető PC!

A nyugatnémet lottótársaság meglepő tervet gondolkodik, vagyis azon, hogy megvalósítja a személyi számítógépek igénybevételeivel való lottózást. Az elképzelés szerint a lottózó saját személyi számítógépén keresztül juttatná el tippjeit a társaság központi számítógépébe. A társaság gépe vonná le a szelvény befizetési összegét a lottózó folyószámlájáról. A húzás eredményét a személyi számítógép írta ki, a központi gép pedig a nyertes eredményt juttatná el a nyertes folyószámlájára.

Detektív!

„Detektívszámítógép” kezdte meg működését a Los Angeles-i rendőrségen. A gép feladata, hogy az ismeretlen bűnöző hátrahagyott ujjlenyomatát összehasonlítsa a benne tárolt több százezer ujjlenyomattal, és kiválassza a keresetthez legközelebb állót, és megadja az ahhoz tartozó személyi adatokat. A gép olyan gyorsan dolgozik, hogy amit néhány perc alatt végez, azt egy hozzáértő szakértő személy több évtizeden át se igen lenne képes. Az ily módon folytatott számítógépes vizsgálattal rövid idő alatt több, régen keresett gyilkosnak sikerült nyomára bukkanni.

Válogatógép

Dohánylevelek válogatását automatikusan végző, mikroprocesszoros válogatógépet fejlesztettek ki a Bolgár Népköztársaságban.

A Deltakróm-01 elnevezésű készülék a dohánylevelekre bocsájtott és onnan visszaverődő fény különböző tartományaira érzékeny. A visszavert fény digitális kóddá alakul, majd ez kerül a mikroprocesszorba, amely a sült levegős levélválogatást vezérli.

Buboréktároló

A japán Hitachi cég 16 Mbit-es buboréktárolót fejlesztett ki. A tároló elemi memóriacella mérete mindössze 3x3,5 mikronos. Ez a méret mintegy háromszor kisebb a korábbiaknál és így az eszköz sűrűsége háromszoros lett. A rendkívüli sűrűséget új technológiával, ion-inplantációval, kialakított belső áramutak segítségével érték el. Új tokozási módszert is bevezettek, ami további háromszoros sűrűség-növekedést eredményezett.

Autóba!

Különleges mikroszámítógépet építettek be a BMW gyár néhány gépkocsitípusába. A Siemens cég mérnökei által konstruált berendezés a gépkocsivezető gombnyomására sokféle fontos, aktuális információval szolgál. Jelzi a külső hőmérsékletet, automatikusan jelzi a jegesedési veszélyt, kijelzi az előre beprogramozott célállomástól való pillanatnyi km vagy óra távolságot, önműködően figyelmeztet az esetleges sebességtúllépésre. Közli az üzemanyag-mennyiséget és azt, hogy még hány km távolságig elegendő. A készülék kódszámkombinációs riasztót is tartalmaz, így ha a tolvaj háromszor próbálkozik a kódszám benyomásával, akkor megszólal a riasztókürt.

Régiséggép

Nálunk még az újdonságok között tartjuk számon a személyi számítógépeket, s van ahol már múzeumi régiségként is megállják a helyüket. A CW Communications, a Computer Land cégek és a Bostoni Számítógép Múzeum felhívást tett közzé a lapokban, melyben kéri, hogy akik régi, az első példányok közé tartozó mikroszámítógéppel, számítógépes játékkal, azok prototípusaival, szoftver-leírásaival, stb. rendelkeznek, küldjék azokat be a bostoni múzeumba. A beküldők között értékes jutalmakat, utazásokat sorsolnak ki.

Combo

Combo néven elektronikus „postafiókot” fejlesztett ki az angol Commodore cég. A postafiókba a Commodore számítógéppel rendelkező előfizetők modemek és telefonvonalon keresztül vihetnek be információkat, illetve vehetnek ki onnan. A bevitt üzenetek, „levelek” megfelelő címezést kapnak és azokat csak a címzett hívhatja le a saját Commodore rendszerével egy képernyőre vagy nyomtatóra.

Lézerkapcsoló

A japán NEC cég egy olyan szupergyors lézerkapcsolót fejlesztett ki, amely képes másodpercenként 1 millió bitet átvinni. A kapcsoló emlékezőfunkcióval is rendelkezik: bizonyos lézerimpulzusok bekapcsolják, mások pedig ki. Az optical memory switchnek nevezett lézerkapcsoló jól használható lesz a tervezett fényszámítógépekben. A japán cég azonban már most fel kívánja használni azokat fénykábelhálózatok építésében.

Optical

Optical néven közös vállalatot kíván létrehozni a holland Philips és az amerikai Du Pont cég. A mintegy 150 millió dolláros alapítókével induló vállalat fő terméke a kompakt-lemezek működéséhez hasonló elven használható, számítógépes adatok tárolására alkalmas, optikai adattároló lesz. E termékből az Optical cég öt éven belül közel egymilliárd dolláros forgalmat tervez.

Konferencia központ

Új, a gazdasági vezetők stratégiai döntéseinek megalapozásában fontos, Angliában kidolgozott módszer bevezetését tervezik a Számítástechnika-A:kalmazási Vállalatnál (SZÁMALK). Az úgynevezett döntési konferenciaközpont létrehozásával a SZÁMALK célja, hogy alkotó műhelyt biztosítson a hazai vállalati felső vezetők részére stratégiai tervezési feladataik megalapozottabbá tételé-

ben. Az angliai ICL cég, a SZÁMALK és az OMFB Rendszerelemzési Iroda közös vállalkozásában az angol cég rendezné be a központot mikroszámítógépeken alapuló korszerű technikai eszközökkel és szállítaná a Londoni Közgazdasági Egyetemmel közösen kifejlesztett számítógépes szoftvert. Az OMFB Rendszerelemzési Iroda adná az ilyen konferenciák rendezésével kapcsolatos tudományos eredményeit és tapasztalatait. A SZÁMALK a konferenciaközpont várhatóan az évi létrehozatala után a döntési konferenciák szakmai előkészítésében és eredményeinek hasznosításában készséggel áll a vállalatok, intézmények rendelkezésére.

Elektronikus, számítógépes útvámozási rendszert kíván bevezetni a hongkongi kormány. A terv célja, hogy ezúton is csökkentse a város közlekedési túlterhelését. A tervezett rendszer folyamatosan ellenőrzi majd a belváros határát csúcsidőben átlépő gépkocsikat. Mindez úgy menne végbe, hogy a forgalmi engedéllyel rendelkező gépkocsikba kötelezően egy kis elektronikus egységet építenek be, amely a gépkocsi és tulajdonosa adatainak kódját tartalmazza. Az utak alatt elhelyezett elektronikus érzékelők a felettük áthaladó gépkocsik kódját érzékelik és továbbítják egy számítógépbe. A gép pedig havonta összesíti a tulajdonos útvám szám-látát.

Angol iskolák számára készített az Atomenergia Hivatal és a Chelsea College atomreaktor-szimuláló személyi számítógépes programot. A program segítségével a diákok személyi számítógépen vezérelhetik a szimulált reaktor kazánterét, gázturbináit, reaktormag-ját stb.

Szojjet program

Az SZKP Központi Bizottsága és a Szojjetunió Minisztertanácsa olyan határozatot fogadott el, melynek értelmében az ország valamennyi középiskolájában bevezetik „Az informatika és a számítástechnika alapjai” című tantárgyat és megkezdik más tantárgyak számítógépes oktatását is. Andrej Jersov akadémikus véleménye szerint a számítógépes műveltség alapjainak biztosításához több mint egymillió mikroszámítógépre van szükség. A sojjet középiskolákban és szakmunkásképző intézetekben 2000-ig mintegy hetven-ezer számítástechnikai kabinet fog működni.

Számítógépes munkaidő-nyilvántartást vezettek be a Reanal Finomvegyszergyárban, s így a műszaki és adminisztratív dolgozóknak kötetlenebbé tehető a munkaidő. A gyár kapuiban elhelyezett elektronikus blokkolórak fogadják a munkatársakat, akiket azok kódszámos igazolványuk alapján azonosítanak, rögzítik érkezésüket, távozásukat, majd mindezt közlik a központi számítógéppel. A központi gép a gyár hatszáz dolgozójának munkaidőadatait tárolja a bérszámfejtésig.

- a klubfoglalkozások, ill. a nyitvatartás helyét, idejét,
- a klubvezető(k) nevét,
- a klub célkitűzéseit, esetleg programját,
- a kiutagság ill. a klub látogatásának feltételeit,
- a rendelkezésre álló gépek számát, és hogy milyen gépet szeretnének kapni, ill. milyen kiegészítő berendezések segítenék legjobban a klub munkáját.

KISZ KB Középiskolai és Szakmunkástanuló Tanácsa

DESKPRO 286

Az amerikai Compaq Computer Corporation már forgalmazza új, Deskpro 286 típusú személyi számítógépét. Az új mikrogép számos jellemzőjében jobb értéket mutat a nagy világ-cég, az IBM PC AT gépénél. A népszerű PC programok mintegy 30%-kal gyorsabban futtathatók rajta, mint az IBM PC AT-n. Míg a PC AT memóriája maximum 3 Mbyte-os, addig emennek 8,2 Mbyte-os. A csatlakoztatható háttértár esetében is jelentős a Deskpro 286 előnye, mivel a PC AT 40 Mbyte-jával szemben 70 Mbyte a tárolókapacitás. A Compaq az IBM-hez hasonlóan szintén 360 Kbyte-os, illetve 1,2 Mbyte-os diszkhajtókat épít be a gépbe. Mindezek mellett a Deskpro 286 egy nagyfelbontású alfabetikus és grafikus üzemmódban egyaránt használható képernyővel rendelkezik.

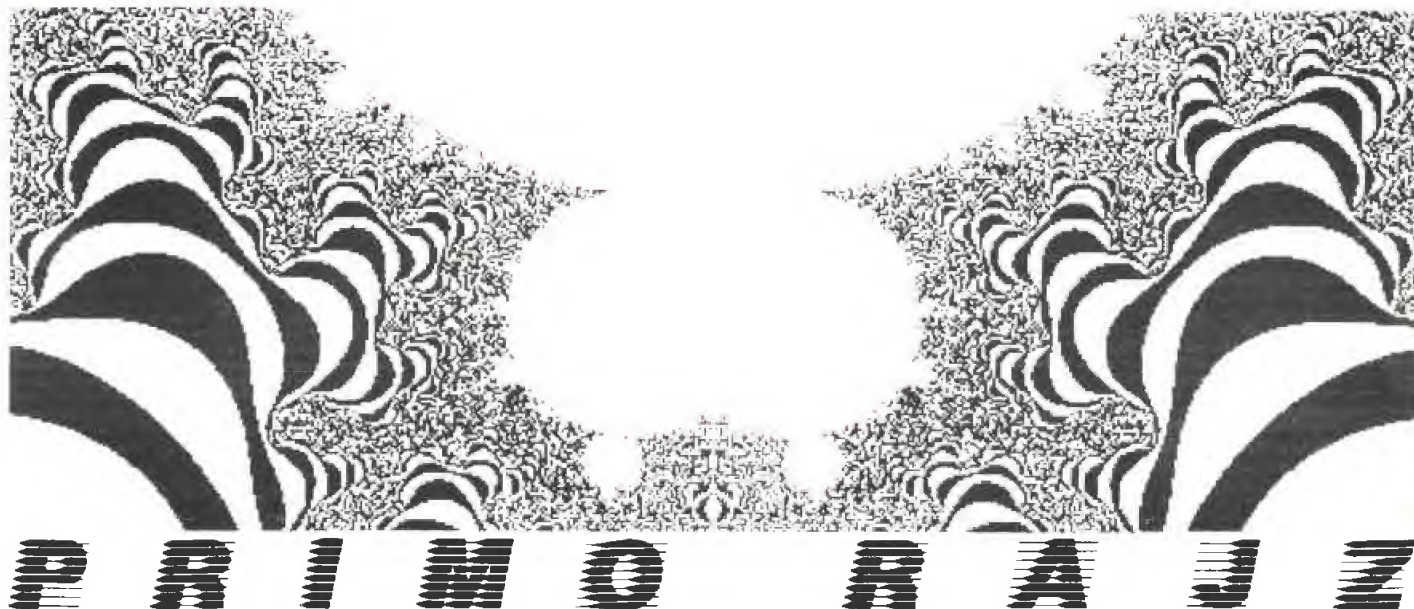
A Hewlett-Packard amerikai cég a közelmúltban bejelentette Vectra típusú IBM PC AT kompatibilis személyi számítógépét. A 16 bites, Intel 80286 típusú mikroprocesszorra épülő moduláris tervezésű személyi számítógép mintegy harminc százalékkal kisebb és szintén harminc százalékkal gyorsabb az IBM PC AT-nél. Az új HP géphez számos korszerű periféria csatlakoztatható: fekete/fehér és színes képernyők, egér, grafikai tábla, vonalkódolvasó, stb. A Vectra-n ugyanazok a programok futtathatók, mint az IBM PC AT-n. A Vectra ára 3199 dollár 256 K RAM-mal és egy 360 K-s 5 1/4 inches diszkhajtóval.

A KISZ KB Középiskolai és Szakmunkástanuló Tanácsa fontos feladatának tekinti az iskolai számítástechnikai program megvalósításának, a számítástechnikai kultúra elterjesztésének segítését. Ezért középiskolai oktatási intézmények számítástechnikai diákkörei számára is meghirdettük a MICROKLUB MOZGALMAT.

A klubok munkáját technikai feltételeik javításával is szeretnénk támogatni, ezért részükre mikroszámítógépeket, illetve kiegészítő berendezéseket adunk használatba minden tanévben szeptember 1-től június 10-ig. E támogatás pályázat útján nyerhető el, melyet minden évben május 10-ig kell beküldeni a következő címre: KISZ KB KSZTT Budapest, Pf. 72. 1388. A pályázatok tartalmazzák a következőket:

- a klubot működtető szerv, iskola nevét, címét,

Az utóbbi időben több helyen olvashatunk fraktálokról, illetve ezeknek egy speciális esetéről, a Mandelbrot halmazról (I. Tudomány 1985/2, Élet és Tudomány 1985/47). Mindkét lap szép színes felvételeket közöl e halmaz számítógépen előállított képeiről.

A Mandelbrot halmaz egy rendkívül bonyolult határvonalú síkbeli alakzat. A halmazhoz tartozó pontokat a $z \rightarrow z^2 + c$ (z és c komplex számok) iterációs képlet alapján határozhatjuk meg. Ha (az elvileg végtelen számú) iterációs lépés során $|\text{Abs}(z)| < 2$, akkor a c szám eleme a halmaznak.

A Mandelbrot halmaz varázsa, hogy szinte bármelyik részletét kinagyítva fantasztikus formagazdagságról tanúskodó ábrákat kapunk, ugyanakkor a kép létrehozó algoritmus igen egyszerű. Az NSZK-beli 64'-er című lap (1985. november) Commodore C 64 gépre közölt Mandelbrot programot. Az assembler betétekkel ellátott BASIC program futási ideje esetenként eléri a 8 órát is.

Az itt közölt program a Tudományban található fekete-fehér képpel szemben csaknem visszaadja azt a változatosságot, amit a színes képeken láthatunk. A halmaz egy pontjának generálása az alábbi algoritmus szerint történik:

$a = x$
 $b = x$
 $n = \text{iterációk száma}$

Ciklus: Ha $a \cdot a + b \cdot b > 4$, akkor Kilépés

$c = a \cdot a - b \cdot b + x$
 $b = 2 \cdot a \cdot b + y$
 $a = c$

$n = n - 1$
 ha $n > 0$, akkor ugrás a Ciklus-ra

Kilépés: Az (x, y) pont fekete, ha n páros
 fehér, ha n páratlan

A fentiekből látható, hogy az „érdekes” tartomány $-2 < x < 2$ és $-2 < y < 2$. A ciklust le kell játszani a képernyőre rajzolható minden pontra. Mivel a képernyő kb. 49 000 pontból áll, ez már 10-es számlálóérték mellett is csaknem félmillió ciklust jelenthet. Az alacsony számlálóérték túl sok fekete pontot ad, míg a túl magas érték kivárthatatlan időt eredményez. Ennek illusztrálására tekintsük meg az 5. és 6. ábrát. Mindketten azonos részletet látunk, de az 5. ábra 6 perc alatt készült 50 iterációval, míg a 6. ábra 90 perc alatt 255 iterációval.

Ha a fenti algoritmust BASIC-ben írjuk meg, akkor a futási idő a legegyszerűbb esetekben is 3-4 óra. Ráadásul a kazettára mentett kép tesztelése-betöltése során a kép elromlik, mert a PRIMO a file-nevet és a számlálókat kiírja a képernyőre, és ezzel elrontja a képet. Ezeket a problémákat csak assembler be-

téttel lehet áthidalni. Az alábbi BASIC program átírja a tárméretet, majd egy assembler betétet helyez a tárbá. Ez a megoldás könnyen másolhatóvá teszi a programot. A szükséges képgenerálási idő 4 perc és két óra között mozog a nagyságtól és a képtől függően.

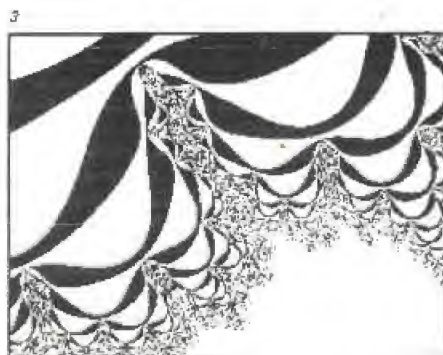
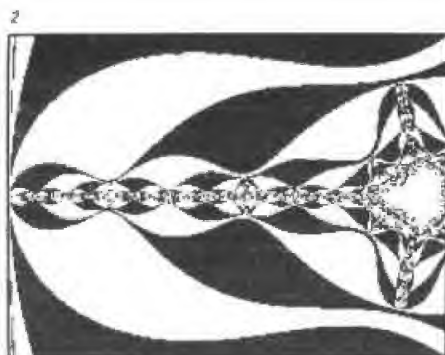
Nagyon fontos, hogy a program beírása során a POKE utasításokban ne hibázzunk számmal, mert a program tönkreteszi saját magát. Ezért a begépelte programot célszerű összeolvasni és elindítás előtt kimenteni kazettára.

A program részei:

- 10- 30 inicializálás
- 40-360 generáló assembler program
- 370-400 töltést és ellenőrzést végző assembler program
- 410-440 fő menü és parancskiértékelés
- 450-490 alsó szintű menü kiírás
- 500 töltés
- 510-650 generálás
- 660-710 alsó szintű menü kiszolgálás

A program kezelése:

Indításkor a fő menübe kerülünk. A funkciót nagybetű állásban kell beírni, és utána RETURN-nel kell zárni.
V - vége. Hatására a program leáll. Mivel a program a gépben sok mindent átállít, célszerű utána egy pillanatra ki-
T - töltés. A korábban elkészített és

HASZNOS APRÓSÁGOK

Az utóbbi hónapokban 2000 db Commodore 16 került az általános iskolákba, és ezzel párhuzamosan mintegy 3000 ugyanilyen gépet hozott forgalomba az ÁPISZ. Érthető tehát, hogy egyre többen igényelnek C 16-ra vonatkozó információkat. Számukra jelenthetnek segítséget az alábbiak. A Commodore 16 köztudottan 16 K RAM-mal rendelkezik. Ennek felosztását az 1. ábra szemlélteti. Az ábra bal oldalán található felosztást akkor alkalmazza a gép, ha a program nem használ nagyfelbontású grafikát. Egyébként a jobb oldali rajznak megfelelően kezeli a memóriát. Fontos tudni, hogy ez a felosztás marad érvényben egészen addig, amíg a GRAPHICLR parancsot vagy RESET-et nem adunk. Ezen az állapoton egy új program betöltése, illetve a NEW parancs sem változtat. A BASIC terület részletesebb felosztását a 2. ábra tartalmazza. A BASIC fordítóprogram (interpreter) az alábbi 5 címen tartja nyilván a terület felosztását:

002B-002C	a BASIC program kezdete	(1001)
002D-002E	a változótábla kezdete	(1003)
002F-0030	a tömbváltozó-tábla kezdete	(1003)
0031-0032	a szabad terület kezdete	(1003)
0033-0034	a stringterület vége	(3FFF)

Bekapcsolás után a zárójelbe írt értékek találhatók az egyes címeken. Valamennyi érték itt és a továbbiakban is hexadecimális alakban szerepel. A rajzon látható nyílak jelzik, hogy futás közben hogyan, milyen irányba épülnek az egyes részek. Jó tudni, hogy a változótáblák és a stringterület a futás alatt épülnek fel. A program beírása vagy betöltése után ez a terület még üres, vagy az előző programokból származó „szemét” van benne. Ugyanígy az előzőleg megadott címek is csak futás után tartalmazznak helyes értékeket.

A BASIC szöveget a MICROSOFT cég más interpretereinél megszokott módon tárolja a gép. Egy-egy BASIC sort a következő módon helyez el a tárban:

**	**	**	**	**	**	...	**	**	0 0	
mutató		sorszám		utasítások (tokenizálva)						sor vége

A mutató a következő BASIC sor tárbeli címét adja meg 2 byte-os egész számként. A sorszám az adott sor sorszáma 2 byte-os egész szám formájában tárolva. Az utasítások helyett azok köztes kódját (tokenjét) tárolja a gép. Így egy több betűs utasítás is csak egyetlen byte-ot foglal el a memóriában (A C 16 tokenjeit ismertető táblázat megtalálható az 1985. október 25-i BIT-LET-ben, a Görberajzoló program leírásánál.) A sor végét egy nulla jelzi. Példaként nézzük meg, hogyan tárol egy sort a gép.

cím	1001	1002	1003	1004	1005	1006	1007	1008	1009	100A	100B
tartalom	0C	10	0A	00	99	22	43	31	36	22	00
	mutató		sorszám		utasítás						sor-vég

Ez a 10 PRINT "C16" sornak felel meg. A 100C érték a következő sor első byte-jára mutat, a 000A a sorszám értéke hexadecimális alakban. A 99 a PRINT utasítás tokenje, az utolsó (nulla) byte pedig a sor végét jelzi.

A program végét az interpreter két darab, nullát tartalmazó byte-tal jelöli. A memóriában így a program utolsó három byte-ja nulla. (Egy az utolsó sor végét, kettő pedig a program végét jelzi.)

Mindazok ismerete sok trükkre ad lehetőséget. Például önmagát változtató programot írhatunk, sőt „visszahozhatjuk” a véletlenül „kinyűzött” (NEW) vagy RESET-tel kitörölt BASIC programokat is. Ehhez azonban először a monitort használni, így először ezzel ismerkedjünk meg!

A monitor egy segédprogram, mely elsősorban a gépi kódú programozást segíti, de sok más célra is használható. A C 16 egy jó tulajdonsága, hogy a monitorprogramot nem kell külön betölteni, mivel ezt a ROM eleve tartalmazza. Hívása több módon is lehetséges:

1. MONITOR parancsral (programból is kiadható). Rövidíthető is (M és SHIFT+O).
2. A RUN/STOP billentyűt lenyomva tartjuk és eközben megnyomjuk a RESET gombot. Először a RESET, majd a RUN/STOP gombot engedjük el! Ezzel az eljárással a „megbolondult” gép is többnyire kihozható a végtelen ciklusból, és a program is a gépben marad.
3. SYS62533 utasítással.

3FFF

BASIC
terület

1000

0FFF Képernyő memória

0BFF Színmemória

0800

07FF

Rendszerváltozók

0000

3FFF

Képernyő memória
(grafika)

2000

1FFF Színmemória

1C00 (grafika)

1BFF Fényerő (grafika)

1800

17FF

BASIC
terület

1000

0FFF Képernyő memória

0C00 (szöveg)

0BFF Színmemória

0800 (szöveg)

07FF

Rendszerváltozók

0000

1. ÁBRA

2. ÁBRA

String terület

(0033-0034)

Szabad terület

(0031-0032)

Tömbök

(002F-0030)

Egyszerű változók

(002D-002E)

BASIC program
szöveg

(002B-002C)

00

Kezelésének részletes leírása megtalálható az BIT-LET 1986. március 27-i számában a 33. oldalon. (Stranz Jan-Marc és Halász Péter írása) A 3. ábrán a monitor segítségével írtunk ki részleteket a memóriából.

Ezek után nézzük meg, hogyan lehet „visszahozni” egy véletlenül kitörölt BASIC programot. Mivel a NEW, illetve a RESET is csak az első (az 1001-1002 címen található) mutatót nullázza és a korábban ismertetett, a 002B címen kezdődő

rendszerváltozókat állítja át, de a programot valójában nem törli, a „kitörölt” program általában megmenethető. Ehhez a következőket kell tenni:

1. Hívjuk meg a monitort!
  2. Az M 1000 paranccsal írassuk ki a program elejét! (Feltéve, hogy a program itt kezdődött.)
  3. Módosítsuk az 1001 és 1002 címen található mutató értékét úgy, hogy az a 2. BASIC sor elejére (azaz az első sor végét jelző 00 utáni byte-ra) mutasson!
  4. Az X paranccsal menjünk vissza BASIC-be!
  5. A RENUMBER paranccsal számozzuk át a programot! Ez a 002B címen kezdődő rendszerváltozókat a megfelelő értékre állítja vissza.
  6. A program most már listázható, futtatható, illetve átirtható, fejleszthető.
- Sajnos ez az eljárás nem használható, ha a törlés és a monitor meghívása között értékkadó utasítást adtunk, vagy szintaktikai hibát követtünk el. (Pl. a monitor meghívásakor.) Ekkor ugyanis az interpreter az átváltozott rendszerváltozók miatt a változókat például a korábbi BASIC szöveg területére helyezi.

Zátonyi Sándor

3. ÁBRA

```
10 PRINT "C16"
20 C=16
30 N$="ZATONYI SANDOR"
40 V$="BEKESCSABA"
50 PRINT "1986."
60 END
```

MONITOR

```
PC SR AC XR YR SP
: 1E02 00 00 00 05 F8
```

```
>1000 00 0C 10 0A 00 99 22 43 :
>1008 31 36 22 00 15 10 14 00 :
>1010 43 B2 31 36 00 20 10 1E :
>1018 00 4E 24 B2 22 5A 41 54 :
>1020 4F 4E 59 49 20 53 41 4E :
>1028 44 4F 52 22 00 41 10 28 :
>1030 00 56 24 B2 22 42 45 4B :
>1038 45 53 43 53 41 42 41 22 :
>1040 00 4E 10 32 00 99 22 31 :
>1048 39 38 36 2E 22 00 54 10 :
>1050 3C 00 80 00 00 00 00 00 :
>1058 00 00 00 00 00 00 00 00 :
```

```
>002B 01 10 0F 1E 24 1E 24 1E :
>0033 DA 3F 08 3F F6 3F 3C FF :
>003B 07 02 AB 07 AA 05 00 10 :
>0043 00 02 56 80 24 1E 04 04 :
>004B FF 19 00 81 00 FF FF 00 :
>0053 40 4C 70 00 7E 24 1E 10 :
>005B 1D 00 F9 00 54 10 02 D6 :
>0063 3F 19 00 20 00 00 00 00 :
>006B 00 00 02 00 00 00 02 01 :
>0073 00 00 00 00 00 0A 00 00 :
>007B 00 00 07 01 06 41 00 01 :
>0083 00 01 36 76 00 00 00 00 :
```

```
>3FDA 42 45 4B 45 53 43 53 41 :
>3FE2 42 41 1F 1E 5A 41 54 4F :
>3FEA 4E 59 49 20 53 41 4E 44 :
>3FF2 4F 52 18 1E 00 00 00 00 :
>3FFA 00 00 00 00 00 00 00 01 :
>4002 8D 00 00 00 00 22 22 00 :
>400A 00 FA 00 FF 00 01 00 40 :
>4012 02 01 FF FF 19 16 00 02 :
>401A D6 3F 04 A3 3D 00 00 00 :
>4022 8E 81 44 A4 02 00 00 00 :
>402A 00 01 10 0F 1E 24 1E 24 :
>4032 1E DA 3F 08 3F F6 3F 3C :
```

MÁKOS DISPLAY

Azok akik már terveztek karaktereket Commodore 16-on és ezekkel programot is írtak, biztos tapasztalták már, hogy a képernyőről eltűntek a betűk, és „szakszóval” élve a kép elmákosodott. Hogy mi ennek az oka, és hogyan lehet rajta segíteni, az alábbi néhány sorból megtudhatja a kedves olvasó.

A miért:

A karakterkészlet átállítására két címen lehet hivatkozni: az egyik a 65298 (hex FF12), a másik a 65299 (hex FF13). Ha az első 196-ról (hex C4) átállítjuk 192-re (hex C0), az azt jelenti a gépnek, hogy a karakterkészletet nem a ROM-ban, hanem a RAM-ban kell keresnie. A második címmel az új karakterkészlet helyét adhatjuk meg. A 65298 címre a saját karakterkészletünk helyének magas byte-ját kell beírni. Az alacsony byte automatikusan nulla a gép számára. Ez mind szép és jó, de mégis mi köze ennek a képernyőelmákosodáshoz - teheti fel a kérdést a nyájas olvasó. A válasz egyszerű. Ha a gép hibautasítást ír ki vagy kilép a monitor üzemmódból, a 65298-as címen visszaállítja az eredeti állapotnak megfelelően, de a 65299-es címet nem. A 65299-es címre 16-ot ír be.

A hogyan:

Aki a „miértnél” elakadt, az se búsuljon, mert a „hogyan” sokkal egyszerűbb és a kezdőknek is érthetőbb. Visszaállni az eredeti karakterkészletre kétféleképpen is lehet. Az első: benyomjuk a RESET gombot és a RUN/STOP-ot, majd előbb a RESET-ről engedjük le az ujjunkat és utána a RUN/STOP-ról. Ekkor monitor üzemmódba kerülünk, de a képernyőn már olvashatók a betűk és a számok. A monitorból az X betű és a RETURN lenyomásával tudunk visszatérni BASIC-be. A második: az éppen készülő programunkat megtoldjuk még egy sorral. Ez a sor a következő: 63999 POKE65298,196:POKE65299,208:RETURN. Majd valamelyik funkciógombra (példánkban az 1-re) bírjuk a következőt: KEY 1, GOSUB 63999, CHR\$(13). Ezek után, ha elmegy a kép, elég lenyomni a F1-et vagy amelyikre definiáltuk az utasítást.

Szabó Gál András

meg ötszörös, néha tízszeres áron is megvenni a másolatot ez eredeti helyett.) A szerzői jogok megsértésével inkább a hivatalos ár feltornászóit kellene vádolni, mert ezzel egyrészt kiprovokálják a program másolását, másrészt az ötszörös bevételből a szerzőnek járó részt nem fizetik ki.

Nagyon érdekes megfigyelni, hogy míg abszolút értéktelen programokért horribilis összegeket kérnek, addig igazán kiváló programokat sokszor ingyen, illetve jelképes összegért is szívesen odaadnak. Több olyan nagy értékű (több millió forintos) programról tudok, amelyet, ha adathordozót küld valaki, akkor megküldenek, még a postaköltséget sem kérik. Mi ennek az oka, talán eleve reménytelen a forgalmazás a programtolvajok miatt? Egyre több olyan hirdetést láthatunk, ahol reklámozzák a másolás elleni védelem hiányát. Talán jelezni kívánják a szoftver készítői, hogy ők nem élnek vissza a vevő bizalmával, a kínált program tényleg megéri árát, nem érdemes másolni.

A harmadik ok a programkönyvtárak hiánya. Ha valakinek nincs pénze megvásárolni egy könyvet, akkor az egész világon rendelkezésre állnak a könyvtárak, ahol ingyen elolvashatja. (Ha nagyon megteszi, még mindig megvásárolhatja.) Sajnos, számomra érthetetlen módon a programokhoz nem lehet hozzáférni programtárakban. Így nincs mód a programok közül a megvásárlásra érdemeseket kiválasztani. Lényegében a vevő zsákbanacska vesz, illetve venne, mert túl nagy a kísértés, s inkább másol. Szerintem minden ország óriási veszteség, ha bezárna állami, ingyenes könyvtárait. Ugyanígy óriási veszteség, ha nem nyitja meg sürgősen programtárát. A negyedik ok a szerencsétlen adathordozó. Egy könyv lemásolása általában lényegesen többbe kerül, mint az eredeti könyv. (Az író jogdíja kisebb, mint a xerox és a nyomtatás közti árkülönbség.) A mágneses adathordozóknál az egyedi felírás miatt a nagyüzemi gyártás sem sokkal olcsóbb, mint a házi másolás. Ezért alapvetően hibás kezelték a programot vagy akár videófilmet forgalmazni. Szerencsére ezen a technika fejlődése segíteni fog. (CD ill. képlemezek terjednek el.) Magnó- és videókazetták esetén az egyetlen járható útunk az angol példa tünik, ahol minden üres kazetta után kap bizonyos százalékat a Szerzői Jogvédő Hivatal, és a kazetta megvételével mindenki megvásárolja a jogot, hogy saját céljára, nem eladásra, szerzői jogdíjas dolgokat másoljon rá. Ha ezt az utat követnénk, az így befolyt pénzből esetleg fenn lehetne tartani olyan apparátust, amely az eladásra lopókat lefűleli.

Összegezve. Meg kellene szüntetni azokat a viszonyokat, hogy aki nem hájja át a jogszabályokat az méltánytalanul hátrányos helyzetbe kerül, és még hülyének is nézik a többiek. Ez lenne az igazi érdeke szoftvergyártóknak és felhasználóknak egyaránt.

Külön problémákat vet fel a másolás elleni védelem kérdése. A védelmek készítői (kódolók) és a másolók (kódtörők) között hallatlanul izgalmas harc folyik. Sok másoló egyszerűen ebben a játékban rejti intellektuális kihívásnak nem tud ellenállni. Persze a „játékszabályok” teljesen egyenlőtlenül kedveznek a kódtörők számára. A kódoló elkészíti a védelmet és azon többet már nem javíthat. Ugyanakkor a kódtörő minden nap újra és újra próbálkozik, ráadásul a kódtörők csapata lényegesen nagyobb, mint a kódolóké. Sokan szeretik az olyan játékot, ahol a győzelem eleve biztos, legfeljebb az a kérdés, hogy ki lesz a megfűtő.

Térjünk vissza az alapkérdésünkhöz, helyesek-e azok a jogszabályok, amelyek a szoftverek védelmét biztosítják? Alapvető igény a kérdéskör olyan igazságos rendezése, amely kedvező kereteket nyújt a szoftverek gyors fejlődésének, és ezáltal a meglévő óriási szoftverhiány mérséklésének. Ma még a szoftverrel kapcsolatos viszonyok kiforratlansága miatt nem eldönthető, hogy ennek az igénynek eleget tesz-e a jelenlegi szabályozás. Mindenesetre a jogalkotókat gondolkodásra kell hogy intse az az ellentmondás, hogy ma de lure a szoftver még túlzott védelemben is részesül, ugyanakkor de facto ebből semmi sem érvényesül. (Minden jogszabály csak annyira funkcionálhat jól, amennyire betartják vagy betartatják.) Az is hozzátartozik az igazsághoz, hogy a jogalkotók itt különösen nehéz helyzetben vannak. Mert a jogszabályok nagy része már kikristályosodott, a többség által elfogadott és betartott elveket kodifikál, de ezen a területen ilyen elvek még nincsenek. Ennek a vitának is legfőbb célját abban látom, hogy kialakítsa a közvélemény egységes és konstruktív álláspontját. Azzal azonban tisztában kell lennünk, hogy Magyarország olyan kicsi, hogy szoftverpiaca önmagában életképtelen, csak a világpiac részeként képzelhető el. Ezért nagyon vigyáznunk kell arra, hogy a hazai szoftvervédelem szabályozása nem lehet lényegesen eltérő a világpiac többi (vezető) részén uralkodótól. Jogalkotásunkat és a szabályok betartását véleményem szerint nem a kezdeményező szerep kell, hogy jellemezze, hanem inkább a követő szerep. (Persze itt is nagy a felelősség a helyes irányzatok kiválasztásában.)

A fentiek miatt nagyon szívesen látnék beszámolókat más, a számítógépesítésben előjáró országokban uralkodó konkrét helyzetről.

dr. Dvody Győző Bp. XI. Nándorfehérvári út 15. II/14.

VALLATÓ HOZZÁSZÓLÁS

Rendszeresen olvasva a BIT-LET cikkei, hírei, az olvasók leveleit, felmerült bennem néhány gondolat, melyeket, gondoltam, elküldöm Önöknek. Mindjárt itt is van a C 16. A számítógépre ácsingózók lázba jöttek, mivel már potom 8 ezer forintért megkaphatják (ha kapnának). Persze az ár nálunk hihetetlenül alacsony (pl. a C 64-es 32 ezer Ft-os árát tekintve), de a nyugati árviszonyok ismeretében helyzetünk már korántsem. A C 64 600 márkába kerül, egy 16-os 400 márka. Így érthető – a két gép közti tudásképpességet véve – hogy a vásárló inkább rááldoz még 200 márkát, és 64-est vesz. Mert hát mi is csábítja a C 16-hoz a vásárlót? A 64-es elsőpró sikerét az addig csak célgépekben létező sprite-oknak köszönhetette (legalábbis SID chipet). A Commodore tervezői pedig pont ezt (ezeket) a tulajdonságokat hagyták ki az új gépükből, melyet pedig a VIC 20 felváltására készítettek – új népszámítógépként. Még a – túlságosan is – kitűnő BASIC interpreter sem csábít annyira, mivel minden C 64 tulajdonosnak megvan a Simon's Basic a maga 100 utasításával, mely lemezről alig fél perc alatt betölthető. A 16-ba beépített TEDMON monitornak pedig nagy hibája, hogy assembly programozáskor címkék nem használhatók, így nagyon kényelmetlen. (Mellesleg ilyen típusú assemblert én is írtam BASIC-ben, igaz C 64-ra.) Itt az assemblernél megállnék egy kicsit. Nekem C 64-em van, de csak magnóval. Némi verejtékes küzdelemmel tanultam meg a gépi kódú programozását, de mindjárt le is lombozódtam, mikor egy Magyarországon rendkívül elterjedt C 64 könyvben azt olvastam, hogy az assemblerek kivétel nélkül csak floppy-val használhatók. Egy idő után (addig FOKE-kal programoztam, mnemonikok kódját egyenként bepötyögve) írtam az előbb említett kis assemblert, ez némi könnyítést jelentett. Aztán barátaitól kaptam egy PROFI-ASS 64 assemblert, melyben érdekes módon nem kell floppy, a program indítása után rögtön a megadott címre fordít, az assembler lista pedig megmarad a BASIC programban.

De visszatérve a C 16-hoz. Mivel azt a gépet tényleg játékra tervezték, elengedhetetlen lenne a bő programválaszték. Személyesen C 16 játékokat nem láttam, így csak az angol Commodore Horizons magazinra utalhatok, mely mindössze annyi figyelmet szentel a C 16-nak, mint a VIC 20-asnak – magyarul szinte semmit.

Dombay Gábor, 2600 Vác, Kert u. 6.

Megjegyzésünk csak annyi: Kinek a pap, kinek a papné. Mindenkinél az a jó számítógép, amit ismer, amit használ és amit magasabb szinten tud programozni. Egy gépi kód-ban járatos programozó valószínűleg többet hoz ki a maga C 64 gépéből, mint az, aki csak a BASIC alapszavakat tudja. Igyen bár IBM PC-je. Magánvéleményünk: kicsit igazságtalan a C 16-hoz, már csak azért is, mert szerintünk a 3.5 BASIC változat lekörözi a SIMON'S-t!

Bármely program bonyolultsága

addig fokozódik,

amíg túl nem nő

programozója képességein!

(Murphy törvénykönyve)

PROGRAM AJÁNLAT

HT 1080Z
kétbetűs
utasításnevek

Egy olyan gépi kódú rutint szeretnék bemutatni, amelynek segítségével a BASIC kulcsszavakat rövidítve, csupán első két betűjükké írhatjuk be. Az első betűt SHIFT nélkül, a másodikat pedig SHIFT-tel kell begépelni. (A rövidítést természetesen nem kötelező használni.) Mivel a kulcsszavakat csak első két karakterükkel azonosítjuk, ezért érthető, hogy nem lehet minden kulcsszónak rövidítése:

A szó, amelynek nincs rövidítése

A szó, amely kizárja az első oszlopban lévő szavak rövidítését

RESET, READ, RESTORE, REM,
RESUME
GOSUB
STOP, STEP, STR\$
TROFF
DEFSTR, DEFINT, DEFSNG,
DEFDBL, DEF
CLS, CLOSE, CLEAR
NEW
USR
ERL, ERR
INSTR, INKEY\$, INT, INP
POINT, POS
MEM
LOG, LOC, LOF
COS
TAN
CVS, CVD
MKS\$, MKD\$
CSNG
FIX
LET, LEN
VAL

RETURN
GOTO
STRING\$
TRON

DELETE
CLOAD
NEXT
USING
ERROR
INPUT
POKE
MERGE
LOAD
CONT
TAB
CVI
MKI\$
CSAVE
FIELD
LEFT\$
VARPTR

Tehát minden olyan kulcsszónak van rövidítése, amely nem szerepel a bal oldali oszlopban.

Úgy látszik, hogy nagyon sok szó nem rövidíthető, de ha jól megnézzük, akkor láthatjuk, hogy nem túl sok gyakran használt szó szerepel a bal oldalon. A legfontosabbak ezek közül: RESET, READ, GOSUB, NEW, INKEY\$, POINT. Ezeket sajnos nem írhatjuk rövidített formában.

A rutin leírása: betöltjük az EDI nevű fordítóprogramot, majd az E parancs beírása után begépeljük a közölt forrás-

programot (az EDI részletes leírása megtalálható Sztrókey Kálmán: A Z80 Assembler HT 1080Z számítógépes példák címmű könyvében).

Ha készen vagyunk, akkor az utolsó sorba "." karaktert kell írni, ekkor a gép visszaáll parancs módba. Írjuk be az A parancsot, a kérdésre NEWLINE-nal válaszoljunk. Ha a program hibát talált, akkor azt javítsuk ki és az előző lépéseket mindaddig ismételjük, amíg hibaüzenet nélkül jelenik meg a ?-üzenet. Ezután ismét az A parancsot írjuk be, de most a kérdésre C választ adjunk (NEWLINE-nal). A következő kérdésre, ami az indítási cím, tetszőleges értéket leírhatunk 0 és FFFFH között, mert a rutin betöltéskor automatikusan indul. Ezután a program nevét kérdezi meg a gép. Írjunk be egy tetszőleges, maximum 6 karakter hosszú nevet (pl. 2 BETŰ). Mielőtt megnyomnánk a NEWLINE gombot, állítsuk be a szalagot, a magnót pedig felvétel üzemmódba!

A felvétel a VO parancs segítségével ellenőrizhetjük. A szalagon lévő program szépséghibája, hogy betöltéskor villog a LED (régi gépen ugrál a szintjelző). Ezen úgy segíthetünk, hogy egy másolóprogram segítségével a már kész rutint átmentjük.

A rutin betöltése a SYSTEM parancssal történik, sikeres betöltés után a listában is látható szöveg jelenik meg a képernyőn. Ezután a rövidítést már használhatjuk. Idézõjelen belül bárhol használhatunk kisbetűket is, de DATA és REM után a kisbetűs szövegeket idézőjelbe kell tenni, különben átírja a rutin a szöveget. (pl. REM Indítás helyett REM INPUT-dítás-t látunk a listában, amit LI-vel is előhívhatunk). Ha a gép valamilyen oknál fogva „elszáll” és megjelenik a READY? üzenet, akkor a NEWLINE megnyomása után SYSTEM és /28672-vel újra aktivizálhatjuk rutinunkat, nem kell azt újra betölteni.

Hogyan működik?

A rutin azt a lehetőséget használja ki, hogy a ROM-ban található program (interpreter) működés közben több helyről is kinéz a RAM-ba, ahol alapállapotban C9H byte-ot (RET utasítás) talál, aminek hatására a vezérlés azonnal visszaadódik a ROM-ba. Ha ezt átírjuk, akkor kis módosításokat tudunk végrehajtani. Így van ez az egy sort billentyűzetről beolvasó rutinnál is:

Ez a rutin még a sor billentyűzetről való beolvasása előtt kinéz a RAM-ba, ahol a gépi kódú program betöltésekor vagy újra aktivizáláskor egy JP utasítást helyezünk el, hogy a vezérlés a mi rutinunkra adódjon át. A sorbeolvasó rutint az interpreter nem csak programok beírásakor használja (pl.: minden INPUT utasításnál is), ezért meg kell vizsgálni, hogy honnan adódott ide a vezérlés. Ha a programsor beírásakor adódott ide a vezérlés (a beolvasási főágból), akkor a verem tartalmát úgy alakítjuk át, hogy amikor a sorbeolvasó rutin végén a RET utasításhoz ér, annak hatására ne a beolvasási főágba, hanem a mi programunkra adódjon át a vezérlés, egyébként a verem változtatása nélkül térünk vissza a sorbeolvasó rutin folytatásához. Miben is rejlik a rövidítés lényege?

A sorbeolvasó rutinból való kilépéskor a pufferben a rövidített kulcsszavaknak még csak az első két karaktere szerepel. Ha így hagynánk, akkor menthetetlenül ?SN ERROR lenne belőle, mert a gép nem ismeri fel a kulcsszót. Nincs tehát más dolgunk, mint a még hiányzó karaktereket be kell írni a már ott lévő kettő mellé. Természetesen úgy, hogy az emögött lévő részeket odébb toljuk. Ha ezt elvégeztük, akkor már nyugodtan visszatérhetünk a leolvasási főágba, ahol néhány utasítás után a begépel sor „tokenizálása” következik. Amikor ide ér, akkor a pufferben már teljes parancsszavak szerepelnek, tehát olyan, mintha gépeléskor a teljes kulcsszót írtuk volna be. A program részletes magyarázata a lista mellett található.

Megjegyzés: Edit üzemmódban a sor leolvasása nem ezzel a rutinnal történik, ezért ekkor a rövidítés nem használható!

Márkus Csaba, 9600 Sárovar, Szatmár u. 4.

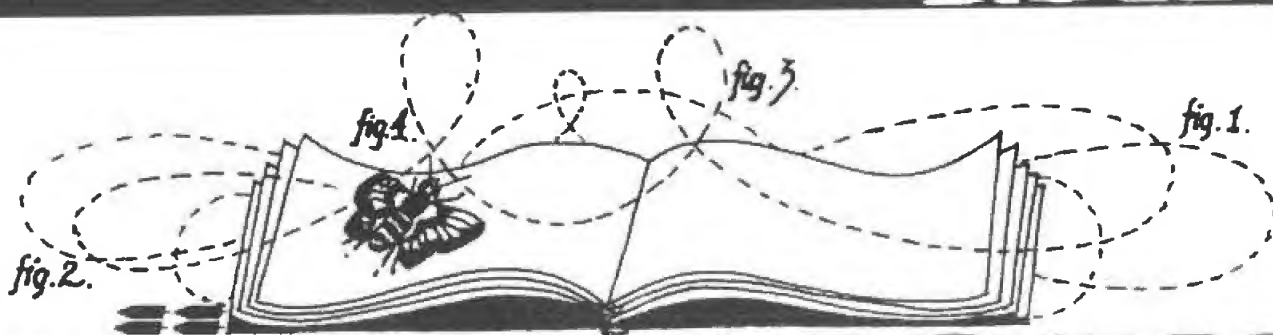

1		ORG 41E2H		
2		LOAD 41E2H		'AUTOSTART program, a KIIRAS címké-nél indul
3	41E2 C3F970	JP KIIRAS		
4		ORG 41AFH		
5		LOAD 41AFH		'Erre a helyre néz ki a sorbeolvasó rutin
6	41AF C30E70	JP RUTIN		Mielőtt visszatérne: ugrás a mi programunkra
7		ORG 7000H		
8		LOAD 7000H		
9	7000 3ED3	LD A,0C3H		'Újra aktivizálás: a 41AF címen egy
10	7002 32AF41	LD (41AFH),A		'JP RUTIN utasítás elhelyezése
11	7005 210E70	LD HL,RUTIN		
12	7008 22B041	LD (41B0H),HL		
13	700B C3F970	JP KIIRAS		'Ugrás a szöveg kiírásához
14	700E C1	RUTIN: POP BC		'BC-be: a "kinéző" CALL utáni cím
15	700F E1	POP HL		'HL-be: a sorbeolvasó rutin meghívásának helye
16	7010 11571A	LD DE,1A57H		'AUTO üzemmódban programisor beolvasása?
17	7013 DF	RST 18H		
18	7014 2809	JR Z,IGEN		'Ugrás, ha igen
19	7016 117E1A	LD DE,1A7EH		'NEM AUTO üzemmódban programisor beolvasása?
20	7019 DF	RST 18H		
21	701A 2803	JR Z,IGEN		'Ugrás, ha igen
22	701C E5	PUSH HL		'HL → verem
23	701D C5	PUSH BC		'BC → verem
24	701E C9	RET		'Visszatérés a sorbeolvasó rutinhoz
25	701F E5	IGEN: PUSH HL		'HL → verem
26	7020 C5	PUSH BC		'BC → verem
27	7021 212670	LD HL,IDE		'IDE címke címe a verembe
28	7024 E3	EX (SP),HL		'HL-be: a cím, ahova a sorbeolvasó rutin folytatá-
29	7025 E9	JP (HL)		'Sorbeolvasó rutin folytatása ** sához ugrani kell
30	7026 F5	IDE: PUSH AF		'Regiszterek elmentése
31	7027 E5	PUSH HL		
32	7028 C5	PUSH BC		
33	7029 D5	PUSH DE		
34	702A 06FF	LD B,0FFH		'B-be: 0-1=FFH
35	702C E5	PUSH HL		'A beolvasott sor elé mutató cím → verem
36	702D 23	SZAMOL: INC HL		'A következő karakter címe
37	702E 04	INC B		'A hossz-számláló növelése
38	702F 7E	LD A,(HL)		'Sor vége?
39	7030 B7	OR A		
40	7031 20FA	JR NZ,SZAMOL		'Ugrás, ha nem
41	7032 22F270	LD (VEG),HL		'A sor végét mutató 00H byte címe → sorvég-cím mutató
42	7036 E1	POP HL		'HL a beolvasott sor elé mutat
43	7037 23	INC HL		'HL a sor második karakterére mutat
44	7038 23	INC HL		
45	7039 78	LD A,B		'A sor hossza A-ba
46	703A FE02	CP 2		'A sor 0 vagy 1 karakterből áll?
47	703C DAF470	JP C,JO		'Ugrás, ha igen
48	703F AF	XOR A		'Idézőjel mutató byte nullázása
49	7040 323671	LD (IDEZO),A		
50	7043 7E	ELEJE: LD A,(HL)		'A-ba: a következő karakter
51	7044 FE22	CP 22H		'Idézőjel?
52	7046 2007	JR NZ,KIHAGY		'Ugrás, ha nem
53	7048 3A3671	LD A,(IDEZO)		'Idézőjel-mutató fordítása
54	704B 2F	CPL		
55	704C 323671	LD (IDEZO),A		
56	704F 3A3671	KIHAGY: LD A,(IDEZO)		'Idézőjelen belül vagyunk?
57	7052 B7	OR A		
58	7053 202B	JR NZ,NEM		'Ugrás, ha igen
59	7055 7E	LD A,(HL)		'A-ba: a vizsgálandó karakter
60	7056 FE61	CP 61H		'Kisbetű?
61	7058 3826	JR C,NEM		'Ha nem, akkor ugrás a NEM címkehez
62	705A FE7B	CP 7BH		
63	705C 3022	JR NC,NEM		
64	705E D620	SUB 20H		'Nagybetűvé alakítás
65	7060 47	LD B,A		'Nagybetű kódja → B
66	7061 2B	DEC HL		'Az ezt megelőző karakter → A
67	7062 7E	LD A,(HL)		
68	7063 23	INC HL		
69	7064 FE41	CP 41H		'Nagybetű?
70	7066 3818	JR C,NEM		'Ha nem, akkor ugrás a NEM címkehez
71	7068 FE5B	CP 5BH		
72	706A 3014	JR NC,NEM		
73	706C E5	PUSH HL		'A második karakter címe → verem
74	706D 5F	LD E,A		'E-be: a parancsszó első karaktere
75	706E 50	LD D,B		'D-be: a parancsszó második karaktere
76	706F 21CF70	LD HL,KULON-1		'HL a táblázat elé mutat
77	7072 CDB870	CALL V129G		'Van E és D kódú karakterekkel kezdődő kulcsszó?
78	7075 3011	JR NC,MEGVAN		'Ha igen, ugrás
79	7077 214F16	LD HL,164FH		'HL a ROM-ban található táblázat elé mutat
80	707A CDB870	CALL V129G		'Van-e itt e két betűvel kezdődő kulcsszó?
81	707D 3009	JR NC,MEGVAN		'Ugrás, ha talált ilyen
82	707F E1	POP HL		'HL-be: második karakter címe
83	7080 23	NEM: INC HL		'Következő karakter címe HL-be
84	7081 7E	LD A,(HL)		'Következő karakter kódja A-ba
85	7082 B7	OR A		'Vege van a sornak?

86 7093 0AF476		JP	2,00	'Ugrás, ha igen
87 7094 185B		JR	ELEVE	'A sor további vizsgálatához ugrás
88 7095 23	MEGVAN:	INC	HL	'A kulcsszó következő karakterének címe HL-be
89 7096 7E		LD	A,(HL)	'Kód A-ba
90 709A CB7F		BIT	7,A	'Ez a betű még ehhez a kulcsszóhoz tartozik?
91 709C 2026		JR	NZ,VEGE	'Ugrás, ha nem
92 709E 44		LD	B,H	'HL → BC
93 709F 40		LD	C,L	
94 7090 E1		POP	HL	
95 7091 003AF370		LD	IX,(VEGE)	'IX-be: a rövidítés második karakterének címe
96 7095 DD28		INC	IX	'A sorvég-mutató növelése
97 7097 DD22F370		LD	(VEGE),IX	
98 709B DD2B		DEC	IX	
99 709D DD25		PUSH	IX	'IX-be: a sor végén álló 00H byte címe
100 709F D1		POP	DE	'IX → DE
101 70A0 1A	ELTOL:	LD	A,(DE)	
102 70A1 DD7701		LD	(IX+1),A	'A sor karaktereinek egy hellyel nagyobb címre
103 70A4 DD28		DEC	IX	'történeti áthelyezése
104 70A6 1B		DEC	DE	'A következő áthelyezendő karakter címe → IX és DE
105 70A7 DF		RST	16H	
106 70A8 2802		JR	Z,KESZ	'Kell még odébbtolni ezt a byte-ot is?
107 70AA 18F4		JR	ELTOL	'Ha nem, akkor ugrás
108 70AC 23	KESZ:	INC	HL	'Ugrás a byte feljebb tolásához
109 70AD 0A		LD	A,(BC)	'A kulcsszó következő karakterének beírása a pufferbe
110 70AE 77		LD	(HL),A	
111 70AF E5		PUSH	HL	
112 70B0 60		LD	H,B	'HL → verem
113 70B1 69		LD	L,C	'BC → HL (a kulcsszó átvitt karakterének címe)
114 70B2 1804		JR	MEGVAN	
115 70B4 E1	VEGE:	POP	HL	'Ugrás a folytatáshoz
116 70B5 C38070		JP	NEM	'A sor továbbvizsgálása
117 70B9 23	VIZSG:	INC	HL	
118 70B9 7E		LD	A,(HL)	'A következő byte címe a listában (táblában)
119 70BA FEAT		CP	0A7H	'Kód → A
120 70BC 2002		JR	NZ,KERES	'Táblázat vége?
121 70BE 37		SCF		'Ugrás, ha nem
122 70BF C9		RET		'"Nincs ilyen parancsszó"
123 70C0 CB7F	KERES:	SIT	7,A	'jelzéssel visszatérés
124 70C2 28F4		JR	Z,VIZSG	'Kulcsszó kezdő karaktere?
125 70C4 CBBF		RES	7,A	'Ugrás, ha nem
126 70C6 BB		CP	E	'Nagybetűvé alakítás
127 70C7 20EF		JR	NZ,VIZSG	'A táblázatban található parancsszó első
128 70C9 23		INC	HL	'két betűje megegyezik az általunk beírt
129 70CA 7E		LD	A,(HL)	'két betűvel
130 70CB 0A		CP	D	
131 70CC 20EA		JR	NZ,VIZSG	'Ha nem, ugrás a következő kulcsszó kereséséhez
132 70CE B7		OR	A	
133 70CF C9		RET		'"Talált" jelzéssel visszatérés
134 70D0 D2455455	KULON:	DB	"R"+80H,"ETURN"	'Kulcsszó-táblázat
134 70D4 524E		DB	"D"+80H,"ELETE"	
135 70D6 04454045		DB	"L"+80H,"IST"	
135 70DA 5445		DB	"C"+80H,"LOAD"	
136 70DC DD495354		DB	"L"+80H,"EFT3"	
137 70DE D34C4F41		DB	"S"+80H,"TRING3"	
137 70E4 44		DB	"L"+80H,"EFT3"	
138 70E5 DD454654		DB	"S"+80H,"TRING3"	
138 70E9 24		DB	0A7H	'Táblázat végét jelző byte
139 70EA D3545249		DB	"##"	'A beírt sor végére mutató két byte
139 70EE 4E4724		DB	"##"	'Regiszterek értékeinek visszaállítása
140 70F1 A7		DB	0A7H	
141 70F2 2623	VEG:	DB	"##"	
142 70F4 D1	JO:	POP	DE	
143 70F5 C1		POP	BC	
144 70F6 E1		POP	HL	
145 70F7 F1		POP	AF	
146 70F8 C9		RET		
147 70F9 E1	KIIRAS:	POP	HL	'Visszatérés a beolvasási főágba
148 70FA AF		XOR	A	'A CALL által betett címet a veremből kivesszük
149 70FB 329C40		LD	(489CH),A	'Kimeneti eszköz a képernyő
150 70FE 210C71		LD	HL,SZOVEG	
151 7101 CDA728		CALL	28A7H	'A szöveg kiírása
152 7104 3ED9		LD	A,009H	
153 7106 32E241		LD	(41E2H),A	'Minden SYSTEM parancs végrehajtásakor egy CALL 41E2H
154 7109 C3191A		JP	1A19H	'utasítás van, ide a RET kódját vissza kell írni
155 710C 274B8574	SZOVEG:	DB	"Kétféle utasításnevek" program betöltve",00H	'Visszatérés a BASIC-be
155 7110 62657475				
155 7114 73207574				
155 7118 61736974				
155 711C 61736E65				
155 7120 76656827				
155 7124 2070726F				
155 7128 677261				
156 7136 23	IDEZO:	DB	"#"	'Idézőjel mutató byte
157		END		

KÖNYVMOLY

Olvasóink közt bizonyára akad, aki emlékszik a néhány hónappal ezelőtti olvasói levélre, amelyben számon kérték tőlünk, hogy miért nincs könyvrovatunk, amelyben tájékoztanánk a megjelent számítástechnikai kiadványokról. Nos meghirdettük, hogy könyvrovatvezetőt keresünk, s néhányan jelentkeztek is. Közülük a legfrissebb Tallér József volt, aki igyekezett összeállítani az idei évben megjelent könyvek listáját. Kérjük, hogy a listában nem szereplő ide kiadványokról – ha vannak még ilyenek – tájékoztassanak bennünket az olvasók, kiadók, szerzők, s akkor kiegészítjük ezt a listát. A lista mellett 3 könyvről olvashatnak „méltatást”. A későbbiekben szeretnénk minden megjelenő kiadványról néhány soros információt közölni, s egyikről-másikról az itt lévőhöz hasonló, terjedelmesebb kritikát. Kérjük, hogy az érdekeltek – úgys mint ingyen reklám – segítsenek az aktuális információk beszerzésében bennünket. (Címünk – BIT-LET Könyvmoly Budapest 1986.)

1986-ban megjelent, számítástechnikai témájú könyvek:

Ligeti-Szervánszky: A ZX Spectrum programozása – Számalk, 199 o. 84 Ft.

Newman: Interaktív számítógépes grafika – Műszaki Könyvkiadó, 491 o. 165 Ft.

TV-BASIC 2. javított kiadás – Számalk, 383 o. 120 Ft.

Angrhansen-Bruckmann-Englisk-

Gerits: A C 64 belső felépítése. Data-Becker-Novotrade, 316 o. 355 Ft.

Bárdos Attiláné-Körtvélyesi Gézané: Programozási alapeladatok gyűjteménye – Számalk, 123 o. 101 Ft.

Bakó: Alkalmazási szoftverek (C 64) – Novotrade 203 o. 105 Ft.

Felhasználási kézikönyv – Novotrade 183 o. 194 Ft.

Vitray: Atari 800 XL (Hetedhét) – Novotrade, 151 o. 92 Ft.

Alapismertetek a C 64 mikroszámítógép használatához. Írta: Halász Árpád – Novotrade, 97 o. 140 Ft.

Sz. Lukács János: Informatika Szak-középiskolai példatár (HT 1080Z) – Ifjúsági Könyvkiadó, 102 o. 38 Ft.

Bencsikné Takács Márta: Feladatgyűjtemény C 16-os számítógéphez általános iskolásoknak – Novotrade, 224 o. 163 Ft.

Bencsikné Takács Márta: Tanári segéd-könyv a C 16-os számítógéphez készült általános iskolai feladatgyűjteményhez – Novotrade, 63 o. 62 Ft.

Bevezetés a Basic nyelvbe 1. rész, Fordította Kigyós Erzsébet, átdolgozta Lengyel József – Novotrade, 132 o. 226 Ft.

PC 10 – PC 20 DOS – Novotrade, 348 o. 140 Ft.

PC 10 – PC 20 GW BASIC – Novotrade, 1400 Ft.

Newman-Sproull: Interaktív számítógépes grafika – Műszaki Könyvkiadó, 491 o. 165 Ft.

A számítógépes grafika új fejezetét jelentette az ember és a gép kapcsolatában. A számítógép képessé vált olyan adatok tárolására, kezelésére is, melyek lényegesen eltérő jellegűek, mint a korábban kizárólagos szöveges üzemmóddal feldolgozható adatok. A képek, ha információk közvetítésére használjuk őket, másképp látják el ezt a feladatot, mint az írott szöveg. A szöveg szavait előre meghatározott sorrendben látja a szem, és a szavak által hordozott információt e sorrendben fogadja be az agy. A kép részletei ezzel szemben tetszőleges sorrendben nézhetőek, és megválasztható, hogy kisebb részletekre vagy nagyobb, összefüggő területekre összpontosítsuk figyelmünket. Így képek segítségével olyan információk is közölhetőek, amelyek szöveggel csak eltorzítva vagy egyáltalán nem.

A számítógépes grafika az első, nehézkes rendszerek óta hatalmas utat tett meg. Új hardver- és szoftvereszközöket fejlesztettek ki, a korszerű grafikus szoftver kiterjedt elméleti alapokra támaszkodik. A grafikus rendszerek a tervezőmunka, a termelés-irányítás, az oktatás segítői lettek. A személyi számítógépek elterjedésével a számítógépes grafika megjelent a háztartásokban is. Newman és Sproull könyve alapmű – a terület nemzetközileg elismert monográfiája. Részletesen bemutatja a számítógépes grafika hardver- és szoftvereszközeit, alkalmazásuk lehetőségét, külön súlyt fektetve az interaktív eljárásokra.

A könyvet számos program egészíti ki, melyek a grafikai algoritmusokat mutatják be PASCAL nyelven.

Vitray: Atari 800 XL (Hetedhét Atari) – Novotrade, 151 o. 92 Ft.

A számítástechnika terjedésével otthonunkban, irodákban mind sűrűbben találkozunk személyi számítógépekkel. Ennek zavaró mellékhatása, hogy a háztartásba vagy a munkahelyre kerülő gépet gyakran csak egy felhasználó – vagy rosszabb esetben egy sem – tudja kezelni, a többiek áhítattal körülvéve. E misztikus homály eloszlátása céljából fontosak a számítástechnikával alaphoz kapcsolódó könyvek, melyek az adott géptípus használatát, illetve a BASIC nyelvet mutatják be nagyvonalakban a nem professzionális felhasználók számára. Ezt a célt tűzte ki maga elé – és eddigi kötetében sikerrel teljesítette – a Hetedhét sorozat.

Ritka esemény, hogy egy könyvsorozat címből – ahogy ez a Hetedhét sorozattal történt – a minőséget szavatól márkanév váljék. Ilyen stílusú, számítástechnikát népszerűsítő könyvek korábban nem jelentek meg a magyar könyvkiadásban. E kötetek mindegyike egy-egy számítógéptípust mutat

be, szórakoztató formában, egyszerű, szellemes programok segítségével.

A Hetedhét Atari című mű stílusában oktatási módszerében kapcsolódik a sorozat többi tagjához. A – főleg gyerekeknek írt, de laikus felnőttek által is nagy haszonnal forgatható – kötet egyszerű, frappáns módon írja le a BASIC nyelv alapjait; az adott géptípustól függetlenül BASIC oktatókönyvnek is alkalmas. Oktatási rendszere átgondolt, az egyes fejezeteket összefoglalás, illetve gyakorló feladatok egészítik ki. A szerző következetesen megmagyarázza az idegen kifejezéseket, de elkerüli a magyar nyelvű számítástechnikai könyvek gyakori hibáját, az erőltetett magyarisítást. Külön említésre méltó, hogy a kötethez mellékelt táblázatgyűjtemény két példányban szerepel: ezek egyike kivágható, és akár falra függeszthető, hogy mindig szem előtt legyen.

Bencsikné Takács Márta: Feladatgyűjtemény C 16-os számítógéphez általános iskolásoknak. – Novotrade, 224 o. 163 Ft.

Bencsikné Takács Márta: Tanári segéd-könyv a C 16-os számítógéphez készült általános iskolai feladatgyűjteményhez – Novotrade, 63 o. 62 Ft.

Bencsikné Takács Márta munkája hiánypótló mű – ez az első olyan könyv, amely általános iskolások számára készült programozási feladatokat tartalmaz, illetve amely az általános iskolai tanároknak nyújt segítséget a számítástechnika oktatásában.

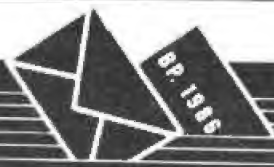
A könyv megírására alapos előkészítő munka után került sor. Az Apáczai Csere János Oktatási Központban a szerző diákokkal „teszteltette” feladatait –, és kidolgozta a tanári segéd-könyvben szereplő tanmenet-javaslatokat. A tanári segéd-könyv a szükséges ismereteken túl röviden közli a foglalkozásokon szerzett tapasztalatokat, ezzel didaktikai segítséget adva a tanároknak.

Sok szórakoztató, játékos feladatot is ad a szerző. A „Néhány vegyes feladat” című fejezetben. A feladatgyűjtemény – az al-pontokat is beleszámítva – mintegy három-száz programozási feladatot tartalmaz. A feladatok megoldásaként egy-egy kész, működőképes mintaprogramot mutat be, többségüket blokksmával együtt.

A könyv didaktikai felépítése kiváló, a feladatok egymásra épülnek, illetve visszautalnak egymásra. A billentyűkezelés gyakoroltatásától a C 16-os gép BASIC nyelvének megtanításán keresztül eljut az adatkezelés alapjait. E didaktikai rendszerezettség okán a példatár ajánlható mind – a tanári segéd-könyvvel kiegészítve – az iskolai számítástechnikai oktatásban való felhasználásra, mind pedig önálló otthoni tanuláshoz, valamely más, a C 16-ot bemutató könyv mellékleteként.

POSTA

T. Szerkesztőség!

Sinclair ZX81-gyel kapcsolatos kérdésem van. 32 K-s Memotech memóriám van hozzá. Kidobozoltam, van benne 8 üres IC hely. Kérdésem, bővíthető-e úgy, hogy az üres helyekre RAM IC-eket forrasztok be, (esetleg a vezérlő IC-k egyidejű cseréjével)?

Ha igen, milyen típusjelű IC-eket tehetek be?

A panel gyári száma: MT 05-01

A gyári IC-készlet: 7400 2 db

7414 1 db

74157 2 db

6331-1J 1 db

M3732 8 db

Ha nem tudnak választ adni, akkor kérem, hogy a BIT-LET-ben közöljék a leveletem.

Üdvözlettel

Katona László, 1033 Bp., Folyamőr u. 2.

Látatlanban nem merünk határozott választ adni, de a leírtak alapján valószínűleg megoldható a bővítő bővítése. A konkrét panelt nem ismerjük. A levelet azonban közzétesszük, hátha akad valaki, aki esetleg már megoldott ilyet, vagy legalábbis határozott választ ad.

Kedves Szerkesztőség!

Szeretném, ha elküldenék nekem ZX81-re azt a szintetizátor-programot, amelyet egy régebbi számban közöltek. Szeretném még megkérdezni, hogy ZX81-en 64 K bővítéssel futtathatók-e a Spectrum játékokprogramjai? Lehet-e ZX 81-hez joystickot kapni? Hol lehet Pécsen ZX 81 programokat cserélni?

Horváth Ferenc, 7624 Pécs, Veres Péter u. 22.

A programot elküldeni nem tudjuk, de közléskor részletesen leírtuk, hogyan kell beírni! ZX 81-en nem futtathatók a Spectrum programjai. Joystickot kapni bizonyára lehet, bár őszintén szólva még ilyennel nem találkoztunk. Programot szerezni lehet például mikrokлубokban, iskolákban, baráti körökben. Nyilván Pécsen is sok ilyen van.

Megdöbbenéssel olvastam a 29. BET-LET-ben (1986. február) közlött C 16-os karaktertervező program listáját. Mivel a C 16 fejlettebb BASIC-kel dolgozik, mint a C 64, ezért az előbbiben van néhány olyan utasítás, melyet az utóbbi nem ismer. Így a C 16 által tokenizált utasításokat a C 64 „lefordítja” a saját nyelvére és az általa értelmezett tokeneket küldi a nyomtatóra. Ezért jelenik meg pl. a COLOR utasítás helyett a LIST és a CHAR helyett a SAVE. Megoldható a nyomtatás az USER file használatával. Ebben az esetben az utasítások nem tokenek formájában íródnak, a lémezre, hanem eredeti alakjukban, így nyomtatáskor sem kerül sor az átfordításukra. Nyomtatás céljára az alábbi parancsok segítségével kell rögzíteni a lémezre a programokat (C 16-tal.)

OPEN 1,8,2, "NEV,U,W"

CMD 1

LIST

CLOSE 1

A C 64-gyel történő nyomtatáshoz a következő programot kell használni:

10 OPEN 1,8,2, "NEV,U,R"

20 OPEN 2,4

30 GET #1,X\$

40 PRINT #2,X\$

50 IF ST<64 THEN 30

60 CLOSE 1: CLOSE 2

A megoldást a DATA BECKER cég „Nagy floppy könyv” c. kiadványából vettem.

Gáspár László 1025 Bp., Battai u. 11/b.

Köszönjük, legközelebb használjuk!

Tisztelt BIT-LET!

Igen keveset hallani a VIDEOTON gyár nemrég piacra dobott TV computeréről. A gép árát – értesüléseim szerint – a közel-múltban 12 000 Ft-ra csökkentették. Szeretném megtudni, hol lehet a géphez dokumentációt, illetve szoftvert kapni. Kérem ehhez szíves segítségüket. Remélem, a Vállaló rovatban is minél előbb szerepelni fog az új magyar gép.

Szilágyi Balázs 1125 Bp. Nógrádi u. 2/b

Kérdéseivel megkerestük a gyár Vevőszolgálati Osztályát. Ott a következőket tudtuk meg: A gép ára jelenleg 12 800 Ft, és 3 Centrum Áruházban kapható. A közel jövőben várható, hogy az ország más Centrum Áruházaiában is kapható lesz. A géphez járó gépkönyvön kívül jelenleg nem lehet más dokumentációhoz jutni, de tervezik egy füzet sorozat megjelentetését a könyvesbolti hálózaton keresztül. Szoftver a közeli jövőben kapható lesz kazettán. Ugyanott, ahol a gépet lehet megvásárolni. A gépről olvashat majd Vállalót az iskolaszámítógép pályázat alkalmával készült anyagban, májusi számunkban.

Tisztelt Szerkesztőség!

Három hónapja boldog tulajdonosa vagyok egy C 16-os gépnek. A problémám az, hogy a memóriacímeket – a karakter- és szinkódok kivételével – nem találom egy könyvben sem. Kérem, ha van lehetőségük, írják meg, milyen könyvben található és hol lehet beszerezni.

Szabó Zsolt, Boglárlella, Kossa I. u. 190.

A C 16-nak külföldön is szerényebb az irodalma, mint a C 64-nek, vagy más, elterjedt számítógépnek. Az eddig megjelent magyar nyelvű szakkönyvek is csaknem kizárólag a BASIC-ről adnak több-kevesebb információt. Dr. Ury László: Commodore 16 c. könyvében (csaknem mindenhol kapható) van példa a TED regiszterek használatára is. A TED regiszterek teljes leírása a BIT-LET 1985. októberi számában megtalálható. A µMagazin 1986. februári száma is közöl néhány fontosabb címet, összehasonlítva a C 64 és VIC 20 megfelelő regisztereivel. A fontosabb címeket később valószínűleg közölni fogjuk, addig néhány hasznos dolog: 1. A fontosabb KERNAL rutinok ugrótáblája megegyezik a C 64 hasonló területével (FF81-FFFF).

2. Ugyancsak megegyezik a BASIC-terület elejét, végét, az egyes változóterületek kezdetét jelző mutatók elhelyezkedése a C 64-ben és a C 16-ban. (\$2B-\$3A)

Morvai László

Tisztelt Szerkesztőség!

Nagyon örültem, hogy a BIT-LET-ben C 16-os programok is megjelennek. Sajnos, van egy problémám. A megjelent három program közül kettő nem működik a gépemben: Az 1985/44. számban közölt Görberajzoló és az 1986/9. számban közölt karaktertervező. E két program nagy segítséget nyújtana a C 16-os lehetőségeinek jobb megismeréséhez. Ezért kérem, hogy közöljék a program helyes változatát.

Torzs József, 2330 Dunaharaszti, Szondy u. 22.

A karaktertervező hibajavítását az 1986. márciusi számunkban közöltük. A Görberajzoló futás közben átírja saját magát, így csak akkor működik tökéletesen, ha minden egyes karakter, így a betűkódok is a helyükön vannak.

Morvai László

PROGRAM CSERE-BERE

Sikerült szereznem néhány fordítóprogramot, de megfelelő leírás nélkül nem tudom egyiket sem használni. Ha valaki rendelkezik ilyen leírással, kérem küldjön egy másolatot. Továbbá kérem elsősorban hardverbővítéssel foglalkozó Spectrum 48 K tulajdonosok ismeretségét, valamint a következő programokat – VU-Calc, VU-3D, Full Screen Editor/Assembler, Easyspeak. Cserébe más programokat küldök. A következő programoknak a használati utatására lenne szükségem: Spec Forth,

Gens(Mons Editor/Assembler fordító, Pascal HP4S).

Vári Dénes, 6800 Hódmezővásárhely, Kaptár u. 17.

14 év korú ZX 81 géptulajdonossal felvenném a kapcsolatot programcsere céljából. A programokról listát kérek, ilyet én is küldök.

Antal Csaba, 1181 Bp. Bokányi Dezső u. 46.

Keresem a PROFI-MON 64, VIC 20 szimulátor, SPACE SHUTTLE és SUPER HUEY programokat C 64-re, kazettán. Cserébe assembler, beszédgenerátor, utility (pl. Logo, Pascal) és játékokprogramokat tudok küldeni.

Dombay Gábor, 2600 Vác, Kert u. 6.

A díjak: a fődíj természetesen egy C 16-os mikroszámlítógép

2. díj: egy doboz floppy disk
3. díj: 1000 forintos ÁPISZ-utalvány
4. díj: 500 forintos ÁPISZ-utalvány

C-16 NYERŐ

1. Oldjuk meg az alábbi betűszámítási feladatot:

PAPIR+IRÓ-SZER+C16=ÁPISZ

ahol a különböző betűk különböző, az azonosak azonos számjegyet jelölnek. (Természetesen az 1 és a 6 pontosan 1-et és 6-ot jelent, de valamelyik betű értéke is lehet 1 vagy 6.) Mindezekon kívül tudjuk még, hogy: $A=A$; $O=0$; és $I < C < R$!

2. Egy 5x5-ös négyzetetrácsos táblán ketten játszanak egy amőbaszerű játékot a következő szabályokkal:

- a)** Kezdő és Második főlváltva rakhatják jelüket valamelyik még üresen álló négyzetbe, de kezdő mindig csak 1 db jelet, Második pedig 2-t tesz. (Lásd a rajzot!)
- b)** Az nyer, aki hamarabb tud 5 saját jelet egymás mellé, vagy egymás fölé (tehát átlós irány nem számít!) helyezni. Ha a tábla betelt és senkinek sincs 5 jele egymás mellett vagy felett, akkor a játék eredménye döntetlen.

Ki nyer? Azaz melyik igaz az alábbi 3 állítás közül (a megfelelőt vagy megfelelőket kérjük beírni).

- a) Kezdőnek van nyerő stratégiája
b) Másodiknak van nyerő stratégiája
c) Egyiknek sincs nyerő stratégiája, tehát ha a játékban egyikük sem hibázik, akkor a játék döntetlen!

3. Egy részeg ember bolyong egy országúton a 100-as kilométerkörtől indulva. A közelben (20 km-es körön belül) nincs semmiféle leágazás. Emberünk egy óra alatt jut el valamelyik szomszédos kilométerközig, s ott leül pihenni. (Szegény szerencsétlen flótás.) Egy óra bóbiskolás után újra elindul, de már rég elfelejtette, hogy merről jött, s lehet, hogy ugyanarra indul el, amerről érkezett, tehát visszafelé megy.

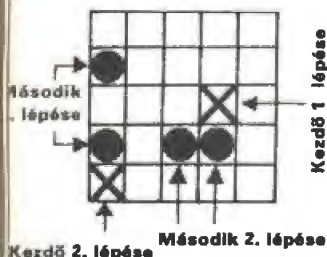
Megint megtesz egy óra alatt egy kilométert, majd megint pihen. Emberünk 23 óra múltán a 104-es kilométerközhöz érkezik. Tudjuk róla azt is, hogy elindulása óta egyszer sem járt a 100-as kilométer-könnél. (A 104-esnél persze már járhatott előbb is.)

Az a kérdésünk, hogy hány különböző módon juthatott el a 23. órára a 104-es köhöz? Itt tehát csak egy számot kérünk beírni megoldásként.

Segítség, magyarázat: Például eljuthatott emberünk így: 100, 101, 102, 103, 104, 105, 104, 105, 104, 105, 104, 105, 104.

Példánkban a számok a kilométer-köveket jelzik. S eszerint két eljutási mód különböző, ha az ilymódon fölírt számok különböző sorozatot alkotnak.

Kérjük, hogy a megoldásokat, nevüket és címüket jól olvashatóan írják be a szelvényre!

1.

				+			-			+		=				
--	--	--	--	---	--	--	---	--	--	---	--	---	--	--	--	--

2.abc NÉV:

3. **CÍM:**